معاونت بهداشت
مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
مرکز روابط عمومی و اطلاع رسانی

شمـــاره ۸۳
تیر ۱۴۰۵

گزاره‌برگ

بیماری‌های واگیر ایران و جهان

ویژه‌نامـــه روز جهـــانی و مـــلی بیماری‌هـــای قابـــل انتقـــال بیـــن انســـان و حیوان

«بیماری لیشمانیوز پوستی «سالک»

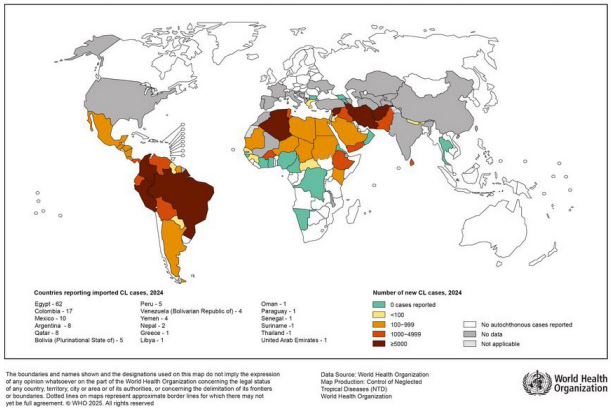
سالک یک بیماری پوستی است که توسط انگل تکسلولی ایجاد و توسط گزش و خونخواری پشه خاکی از حیوانات آلوده (جوندگان صحرایی) و یا انسان مبتلا، به انسان سالم منتقل میشود و علایم بیماری معمولاً بیش از یک ماه تا یکسال بعد از گزش ظاهر میگردد.

وضعیت بیماری در جهان

بر اساس آخرین گزارشهای سازمان جهانی بهداشت (WHO) در سال ۲۰۲۴، کشورهای افغانستان، الجزایر، برزیل، کلمبیا، ایران، عراق، پاکستان، پرو، سوریه، عربستان سعودی و تونس مجموعاً بیش از ۹۰ درصد از بار جهانی لیشمانیوز پوستی را تشکیل میدهند.

- منطقه مدیترانه شرقی (شامل خاورمیانه و ایران): این منطقه یکی از کانونهای اصلی لیشمانیوز پوستی در جهان است. بسیاری از کشورهای این منطقه با گونههای «شهری» و «روستایی» لیشمانیوز دستوپنجه نرم میکنند.
- قاره آمریکا: بخشهای وسیعی از آمریکای لاتین (بهویژه برزیل، پرو و کلمبیا) درگیر هستند. در این مناطق، لیشمانیوز پوستی اغلب در جنگلها و مناطق گرمسیری شیوع دارد.
- شرق آفریقا: کشورهایی مانند اتیوپی، سودان و اریتره کانونهای اصلی هستند که در آنها نوع پوستی به شدت با وضعیت معیشت مردم و تغییرات اقلیمی پیوند خورده است.
- جنوب و جنوبشرق آسیا: هند، نپال و بنگلادش (که بیشتر درگیر لیشمانیوز احشایی هستند)، اما در برخی مناطق، لیشمانیوز پوستی نیز گزارش میشود.
- با وجود تلاشهای جهانی، هنوز ۴۵ کشور جهان وضعیت نگرانکنندهای از نظر بروز و مدیریت کنترل بیماری دارند. کشورهای ایران، افغانستان، عراق و سوریه همچنان به عنوان کانونهای اصلی و پایدار لیشمانیوز پوستی در منطقه مدیترانه شرقی در گزارشهای ۲۰۲۴ معرفی شدهاند در این کشورها سیستمهای مراقبت سلامت باید همیشه «آمادهباش» برای تشخیص سریع باشند.

شکل ۱. وضعیت بومی بودن لیشمانیوز جلدی (CL) در جهان، سال ۲۰۲۴ (بر اساس گزارشهای دریافتشده تا نوامبر ۲۰۲۵)

وضعیت بیماری در ایران

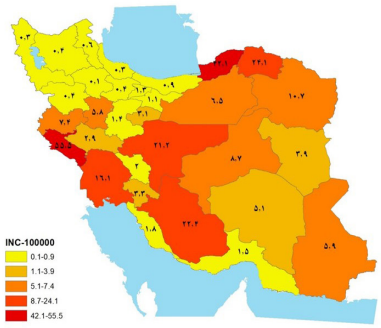
بیماری سالک به عنوان یک بیماری آندمیک در مناطق مختلفی از کشور وجود دارد. ۱۹ استان کشور (۱۵۰ شهرستان) دارای کانونهای آلودگی بیماری میباشند و به دلیل شیوع فراوان و پراکندگی آن در نقاط مختلف کشور دارای اهمیت فراوان میباشد. دو نوع سالک آنتروپونتیک و زئونوتیک در ایران وجود دارد که بسیاری از استانها به سالک نوع زئونوتیک (بیش از ۸۰ درصد موارد مبتلا) آلوده هستند.

سالک نوع زئونوتیک بیشتر از استانهای اصفهان، فارس، خوزستان، کرمان، گلستان، خراسان رضوی، خراسان شمالی، بوشهر، هرمزگان، سمنان، سیستان و بلوچستان، یزد، ایلام و... گزارش میشود.

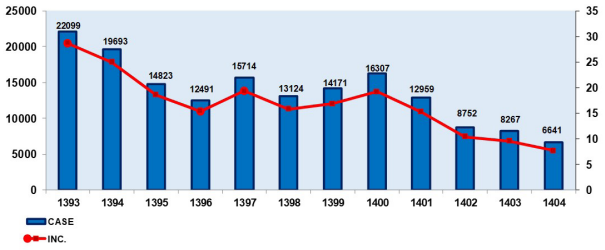
سالک نوع آنتروپونتیک نیز در شهرهای مشهد و بم به عنوان کانونهای آلوده گزارش میشود.

شهرهای نیشابور، سبزوار، قم، کاشان ، یزد، کرمان، شیراز، سمنان و... هر دو نوع سالک نوع آنتروپونتیک و زئونوتیک نیز وجود دارد.

طی گزارشات سالانه در دانشگاههای علوم پزشکی از روند بیماری طی یک دهه اخیر خوشبختانه موارد بیماری رو به کاهش است که این مهم به دلیل اقدامات گسترده مراقبتی و کنترل بیماری توسط دانشگاه های علوم پزشکی انجام شده است.

شکل ۲. پراکندگی جغرافیایی سالک در استانهای کشور – سال ۱۴۰۴

نمودار ۱. تعداد موارد و میزان بروز سالک در ایران ۱۴۰۴-۱۳۹۳

کنترل و مراقبت بیماری

- شناسایی سریع بیماران و تایید تشخیص با روش‌های آزمایشگاهی مناسب
- ثبت و گزارش‌دهی موارد بیماری، تحلیل آن در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور
- درمان بیماران با تامین و توزیع داروهای رایگان درمان سالک (گلوکانتیم، میلته فوسین، آمفوتریسین B لیپوزومال، ...)
- راه‌اندازی حداقل ۲۰۰ مرکز تشخیص و درمان سالک مجهز به امکانات تشخیصی و درمانی به‌روز و ارائه خدمات رایگان درمان سالک
- اجرای نظام مراقبت شبکه آزمایشگاهی لیشمانیا در سطح کشور
- پایش و ارزیابی اقدامات پیشگیری و کنترل سالک
- اجرای نظام مراقبت حشره‌شناسی پشه خاکی به‌عنوان ناقل سالک به منظور کنترل به موقع آن‌ها و تامین دورکننده حشرات
- اجرای برنامه مبارزه با مخازن در اطراف اماکن مسکونی و انجام به موقع اقدامات کنترلی
- تحقیقات و مطالعات اپیدمیولوژیک و برنامه‌ریزی در تولید واکسن در کشور

سایر راهکارهای کنترل بیماری

- ارتقا آگاهی جامعه به‌منظور انجام اقدامات پیشگیری به‌موقع به‌ویژه در مناطق با کانون‌های آلوده
- آموزش کارشناسان بهداشتی و آزمایشگاهی و پزشکان فعال در مراکز سالک و مراکز خدمات جامع سلامت
- هماهنگی و همکاری بین بخشی با سایر ارگان‌ها one health از طریق دانشگاه‌های علوم پزشکی با استانداری، فرمانداری، شهرداری، صداوسیمای محلی، آموزش و پرورش و... به‌منظورتقویت ارتقا آگاهی جامعه و جمع‌آوری به موقع زباله‌های و نخاله‌ها و رعایت بهداشت محیط در اطراف اماکن مسکونی

راهبرد WHO برای کنترل لیشمانیوز پوستی بر هشت محور اصلی استوار است:

۱. تشخیص زودهنگام و درمان مؤثر
۲. مراقبت و گزارش‌دهی فعال
۳. کنترل ناقل
۴. کنترل مخازن بیماری
۵. آموزش و مشارکت جامعه
۶. تقویت نظام سلامت و دسترسی به خدمات
۷. پایش و ارزیابی مستمر برنامه‌ها
۸. حمایت از پژوهش و نوآوری

جهت کسب اطلاعات بیش‌تر از بیماری‌های واگیر در ایران به این لینک مراجعه فرمایید: https://icdc.behdasht.gov.ir/

معاونت بهداشت
مرکز مدیریت بیماری های واگیر